

Kratke analize
Avgust 2024

Mojca Koprivnikar Šušteršič

Poslovanje trgovskih gospodarskih družb do leta 2023

Zbirka kratke analize

Poslovanje trgovskih gospodarskih družb do leta 2023

Izdajatelj:

Urad RS za makroekonomske analize in razvoj
Gregorčičeva 27
1000 Ljubljana

Avtor: Mojca Koprivnikar Šušteršič

Tehnično urejanje: Mojca Bizjak

Ljubljana, avgust 2024

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 203708931
ISBN 978-961-6839-52-5 (PDF)

Spletna lokacija publikacije:

www.umar.gov.si/publikacije/kratke-analize/publikacija/poslovanje-trgovskih-gospodarskih-druzbo-do-leta-2023

Publikacija je brezplačna.

©2024, Urad RS za makroekonomske analize in razvoj

Razmnoževanje publikacije ali njenih delov ni dovoljeno.

Objava besedila in podatkov v celoti ali deloma je dovoljena le z navedbo vira.

Vsebina

	Povzetek.....	1
1	Uvod	2
2	Poslovanje trgovskih gospodarskih družb	3
	2.1 Trgovina z motornimi vozili in njihovimi popravili	7
	2.2 Trgovina na debelo.....	8
	2.3 Trgovina na drobno.....	9
3	Zaključek.....	13
	Literatura in viri	14
	Priloga: Opredelitev kazalnikov, uporabljenih v analizi poslovanja gospodarskih družb	15

Povzetek

V kratki analizi proučimo statistične podatke iz bilanc stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb v dejavnosti trgovina ter vzdrževanje in popravila motornih vozil (G), ki po deležu dodane vrednosti, neto čistega dobička in števila zaposlenih v celotni vrednosti vseh gospodarskih družb spada med največje dejavnosti slovenskega gospodarstva. Te družbe sicer ustvarijo okoli 80 % dodane vrednosti celotne dejavnosti trgovine (ostalo drugi poslovni subjekti). Zanimajo nas glavne značilnosti poslovanja in njihovega premoženjsko-finančnega položaja. Analiza zajema obdobje po letu 2008, z glavnim poudarkom na poslovanju v letu 2023.

Poslovanje gospodarskih družb trgovine ter vzdrževanja in popravil motornih vozil (G) so v zadnjih letih močno zaznamovali najprej epidemija ter nato energetska in splošna draginja. Trgovske gospodarske družbe so po letu 2013, ko so ustvarile nekaj izgube, v nadaljnjih letih poslovale pozitivno. Neto čisti dobiček se je po podvojitvi v letu 2021 v letu 2022 nekoliko zmanjšal, v letu 2023 pa ponovno povečal, a bil nižji od rekordnega iz leta 2021. Tretje leto zapored se je nadaljevala rast dodane vrednosti, produktivnosti in dobička v družbah trgovine z motornimi vozili. Rast dodane vrednosti in produktivnosti se je nadaljevala tudi v družbah trgovine na debelo, ki pa so ob poslabšanju finančnega poslovanja leto 2023 zaključile s podobnim neto čistim dobičkom kot leta 2021. Poslovanje družb v trgovini na drobno se je, po enoletnem poslabšanju, v letu 2023 izboljšalo, a ni doseglo rezultatov iz leta 2021, ko se je pod vplivom visoke rasti trošenja gospodinjestev skokovito povečalo. Ob umiritvi rasti trošenja v razmerah druginje in povečane previdnosti gospodinjestev ter nadaljnji rasti nabavne vrednosti stroškov blaga, materiala in storitev je bil neto čisti dobiček družb trgovine na drobno v nespecializiranih prodajalnah, v katerih prevladujejo hipermarketi, marketi in diskonti, po prepolovitvi v letu 2022 lani nižji še za skoraj petino. Omenjenim družbam se je v letu 2023 poslabšala tudi gospodarnost poslovanja, prav tako pa se je zmanjšal presežek prihodkov od prodaje nad stroški blaga, materiala, storitev in dela. Nasprotno se je po izrazitem (92 %) zmanjšanju neto čistega dobička v letu 2022, na kar so vplivale tudi visoke nabavne cene energentov ob vladni regulaciji cen goriv, električne energije in zemeljskega plina, poslovanje družb trgovine na drobno v specializiranih prodajalnah z motornimi gorivi v letu 2023 močneje izboljšalo. Ob umirjanju nabavnih cen se je v letu 2023 neto čisti dobiček povečal na najvišjo vrednost celotnega opazovanega obdobja, izboljšala se je tudi gospodarnost poslovanja ter povečal presežek prihodkov od prodaje nad stroški blaga, materiala, storitev in dela, ki pa je ostal precej nižji od doslej najvišjega iz leta 2019.

1 Uvod

Podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb¹ omogočajo hitrejše (kot npr. strukturne statistike podjetij) oziroma podrobnejše (kot npr. nacionalni računi) spremljanje gibanj v trgovinski dejavnosti. Uporabljeni podatki za razliko od strukturnih statistik ali nacionalnih računov ne vključujejo rezultatov vseh poslovnih subjektov (poleg gospodarskih družb so to še samostojni podjetniki, zadruga, društva, pravne osebe zasebnega in javnega prava), kljub temu pa z analizo podatkov o poslovanju gospodarskih družb zajamemo kar okoli 80 % dodane vrednosti celotne trgovske dejavnosti.

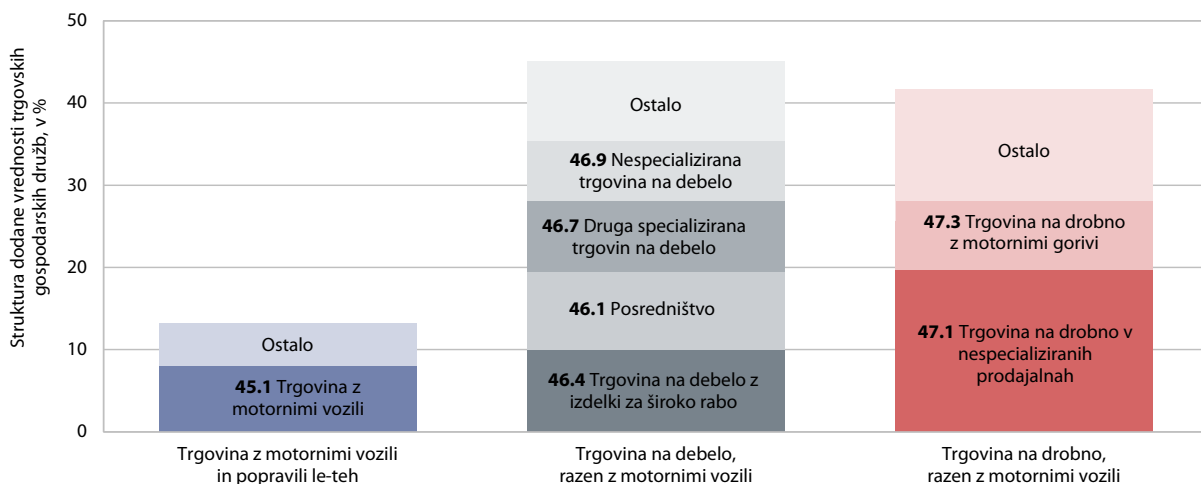
V kratki analizi proučujemo statistične podatke iz bilanc stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb v dejavnosti trgovina ter popravila in vzdrževanje motornih vozil, ki po deležu dodane vrednosti, neto čistega dobička in števila zaposlenih v celotni vrednosti spada med največje dejavnosti slovenskega gospodarstva. Po vseh omenjenih kazalnikih je dejavnost trgovine takoj za predelovalnimi dejavnostmi, po številu družb pa je največja. Zanimajo nas glavne značilnosti poslovanja in njihov premoženjsko-finančni položaj. Zaradi spremembe Standardne klasifikacije dejavnosti z letom 2008 v kratki analizi večinoma analiziramo obdobje po tem letu, pri čemer je glavni poudarek na analizi poslovanja v lanskem letu, tj. letu 2023. Podatki za vsako od analiziranih let vključujejo gospodarske družbe, ki so v tistem letu dejansko poslovale. Vse kategorije primerjamo v tekočih cenah, veliko primerjav je predstavljenih tudi grafično.

¹ Objavlja jih AJPES na podlagi letnih poročil, ki jih enkrat letno predložijo gospodarske družbe.

2 Poslovanje trgovskih gospodarskih družb

Dejavnost trgovine po dodani vrednosti in neto čistem dobičku gospodarskih družb ter številu zaposlenih spada med največje dejavnosti slovenskega gospodarstva. Po vseh omenjenih kazalnikih je dejavnost trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil (G) takoj za predelovalnimi dejavnostmi, po številu družb pa je največja. Trgovske družbe po vseh kazalnikih predstavljajo skoraj petino celotne vrednosti vseh gospodarskih družb. Trgovska dejavnost je razdeljena na več panog, glavni trije oddelki so: trgovina z motornimi vozili in njihovimi popravili (G45), ki je najmanjša trgovska dejavnost; trgovina na debelo, razen z motornimi vozili (G46), ki je največja dejavnost po deležu dodane vrednosti, in trgovina na drobno, razen z motornimi vozili (G47), ki je največja dejavnost po številu zaposlenih.

Slika 1: Po deležu v dodani vrednosti je največji oddelek trgovina na debelo, znotraj katerega je več panog precej enakovrednih

Vir podatkov: AJPES (2024), lastni izračuni.

Dodana vrednost in produktivnost dela v družbah trgovine ter vzdrževanja in popravil motornih vozil se je v letu 2023 povečala za okoli desetino. Po zmanjševanju v obdobju 2011–2013 (zadnja leta gospodarsko-finančne krize) se je dodana vrednost trgovskih družb v naslednjih letih povečevala². Občutneje, za skoraj petino, v letu 2021, ko je bil delež trgovskih družb v skupni dodani vrednosti z 18,7 % najvišji po letu 2010. Po skromnem povečanju leta 2022 se je dodana vrednost v letu 2023 okrepila za dobro desetino, kar je bilo nekaj manj kot v povprečju gospodarskih družb. S tem se je njen delež v skupni dodani vrednosti znižal na 17,6 %, kar je podobno kot pred epidemijo leta 2019. Po zmanjšanju v letu 2020, ki bi bilo brez ukrepov vlade za ohranjanje delovnih mest še precej večje (za več glej Koprivnikar Šušteršič, 2023), se je v naslednjih letih povečalo tudi število zaposlenih. Ob precej nižji rasti števila zaposlenih od rasti dodane vrednosti so družbe v letu 2023 občutneje okrepile tudi produktivnost (za 9 %). Ta je v dejavnosti trgovine v nominalnem znesku tudi lani presegala povprečno produktivnost vseh gospodarskih družb³. Rast števila zaposlenih in povišanje minimalne ter povprečne plače so zvišali tudi stroške dela. Ob nekoliko izrazitejšem povečanju stroškov dela na zaposlenega od rasti produktivnosti se je leta 2023 še nekoliko povečal delež stroškov dela v dodani vrednosti, ki pa je bil s 56,2 % še vedno med najnižjimi od leta 2008.

² Država je med epidemijo covid-19 za ohranjanje delovnih mest in podporo dohodkom zaposlenih sprejela številne ukrepe na trgu dela, na podlagi teh pa je podjetjem namenila subvencije, ki so predvsem leta 2020 močneje vplivale na višino dodane vrednosti. Leta 2020 je bila tako dodana vrednost višja za 1 %, brez upoštevanja prejetih subvencij pa se je zmanjšala za 2,2 %.

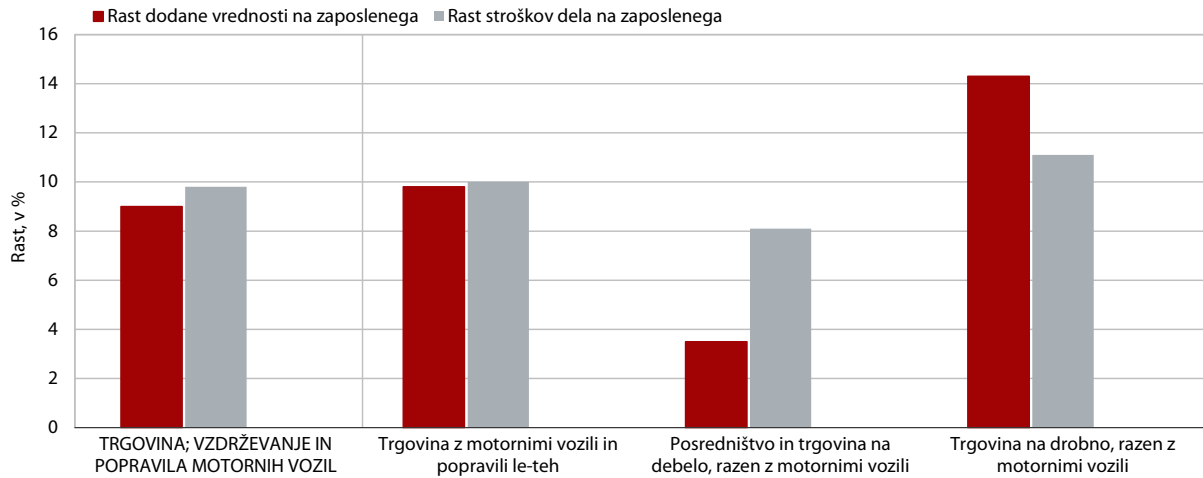
³ Produktivnost v dejavnosti trgovine je bila v nominalnem znesku višja od povprečne produktivnosti gospodarskih družb od vključno leta 2019. Po tem ko je razlika med povprečno produktivnostjo trgovskih družb in povprečno produktivnostjo vseh gospodarskih družb v letih 2019 ter 2020 znašala 3 %, se je ta v letu 2021 povečala na 8 %, v letih 2022 in 2023 pa zmanjšala na 4 %.

Tabela 1: Kazalniki poslovanja gospodarskih družb v dejavnosti trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil v izbranih letih

	2008	2010	2015	2019	2020	2021	2022	2023
Število gospodarskih družb	13.456	13.947	15.354	15.084	15.167	15.002	14.873	15.072
Število zaposlenih ¹	90.311	86.871	79.770	88.872	88.828	90.357	91.800	92.955
Delež zaposlenih v vseh družbah (v %)	17,7	18,8	17,9	17,1	17,4	17,3	17,1	17,0
Delež dodane vrednosti v vseh družbah (v %)	18,9	18,7	17,1	17,6	17,9	18,7	17,9	17,6
Neto ² čisti dobiček/izguba (v mio EUR)	443,5	155,0	521,3	793,7	641,9	1.326,4	1.220,4	1.273,3
VELIKOST								
Sredstva/podjetje (v tisoč EUR)	1.356	1.274	1.038	1.292	1.313	1.444	1.566	1.575
Število zaposlenih/podjetje	6,7	6,2	5,2	5,9	5,9	6,0	6,2	6,2
OPREMLJENOST DELA S SREDSTVI								
Povprečna sredstva/zaposlenega (v tisoč EUR)	190	202	198	208	222	229	244	252
GOSPODARNOST								
Gospodarnost poslovanja	1,032	1,025	1,026	1,032	1,031	1,045	1,033	1,038
DONOSNOST								
Donosnost sredstev (v %)	2,6	0,9	3,3	4,3	3,3	6,4	5,5	5,4
Donosnost prihodkov (v %)	1,5	0,6	1,9	2,3	2,0	3,5	2,6	2,7
PRODUKTIVNOST								
Dodana vrednost/zaposlenega (v EUR)	37.698	35.908	39.126	48.125	48.563	57.505	58.040	63.241
STROŠKI DELA								
Stroški dela/zaposlenega (v EUR)	21.170	22.142	24.053	27.547	28.431	30.284	32.379	35.565
Delež stroškov dela v dodani vrednosti (v %)	56,2	61,7	61,5	57,2	58,5	52,7	55,8	56,2
FINANCIRANJE IN PLAČILNA SPOSOBNOST								
Delež dolga v virih sredstev (v %)	66,0	65,7	59,6	59,0	57,1	57,1	58,5	57,0
Delež kratk. obveznosti v virih sredstev (v %)	48,7	47,1	41,3	39,3	38,2	37,7	40,7	39,9
Kapitalska pokritost dolg. sredstev (v %)	73,1	68,0	92,2	90,5	95,2	98,4	101,7	108,1
Dolg. pokritost dolg. sredstev in zalog (v %)	79,4	80,3	96,2	94,6	97,0	100,6	95,8	98,6
IZVOZNA USMERJENOST								
Delež čistih prihodkov od prodaje na tujem trgu (v %)	17,2	15,2	21,4	26,9	25,8	25,5	29,3	26,8
STRUKTURA SREDSTEV								
Delež dolg. sredstev v sredstvih (v %)	46,6	50,4	43,8	45,3	45,1	43,6	40,8	39,8
Delež strojev in naprav ter druge opreme in naprav v dolgoročnih sredstvih (v %)	10,2	9,3	10,8	12,0	12,0	11,7	12,7	14,3

Vir podatkov: AJ PES (2024), lastni izračuni. Opombe: ¹ Podatki o številu zaposlenih pomenijo povprečno število zaposlenih na podlagi delovnih ur v obračunskem obdobju in se zato razlikujejo od podatkov o številu zaposlenih, ki jih objavlja SURS. ² Razlika med čistim dobičkom in izgubo obračunskega obdobja.

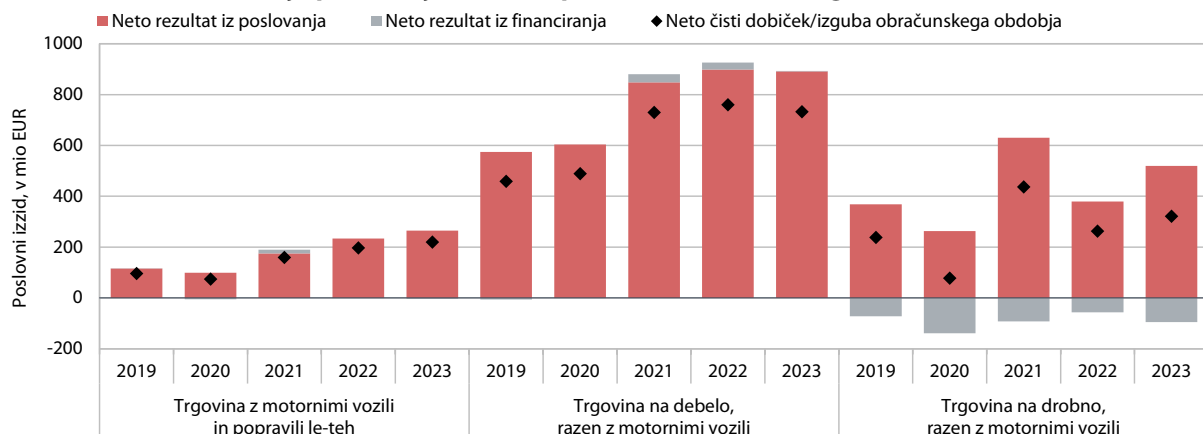
Slika 2: Rast stroškov dela na zaposlenega povprečne trgovske družbe je tudi v letu 2023 presegla rast dodane vrednosti na zaposlenega

Vir podatkov: AJPES (2024), lastni izračuni.

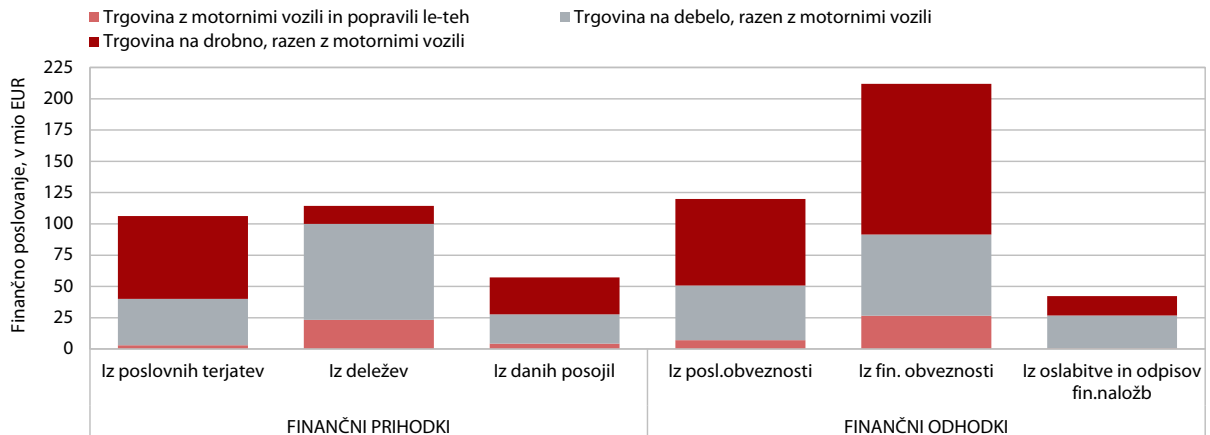
Dodana vrednost in produktivnost se je v letu 2023 povečala v družbah vseh treh oddelkov. Po visokih rasteh v letih 2021 in 2022 se je dodana vrednost družb trgovine z motornimi vozili in njihovimi popravili v letu 2023 povečala še za 14 % in bila glede na leto 2019 večja za 64 %, kar je precej več kot v povprečju gospodarskih družb (38 %). Visoko rast (14 %) so v letu 2023 dosegle tudi družbe oddelka trgovine na drobno, razen z motornimi vozili, katerih poslovanje od epidemije zelo niha. Po tem ko je bilo v letu 2020 pod vplivom omejitvenih ukrepov poslovanja ob razglašeni epidemiji poslovanje slabše kot v letu 2019, so družbe leta 2021 svoje poslovanje izboljšale, v letu 2022 pa se je njihova dodana vrednost zmanjšala za 5,9 %. Nadaljnjo rast (6 %) so dosegle družbe, ki se ukvarjajo s posredništvom in trgovino na debelo, razen z motornimi vozili, ki so edine izmed treh oddelkov tudi v letu 2020 poslovale z rastjo. Ob takšnih gibanjih so družbe v trgovini z motornimi vozili in njihovimi popravili svoj delež v dodani vrednosti celotne trgovske dejavnosti še povečale (na 13,2 %, leta 2019 je bil 11 %), družbe v trgovini na drobno pa zmanjšale (na 41,7 %, leta 2019 pa je bil 43,6 %). Družbe vseh treh oddelkov so leta 2023 izboljšale produktivnost dela; najbolj družbe trgovine na drobno, razen z motornimi vozili (za 14,3 %), kjer se je število zaposlenih nekoliko zmanjšalo.

Slika 3: Leta 2023 so svoje poslovanje nekoliko poslabšale le družbe trgovine na debelo

Vir podatkov: AJPES (2024), lastni izračuni.

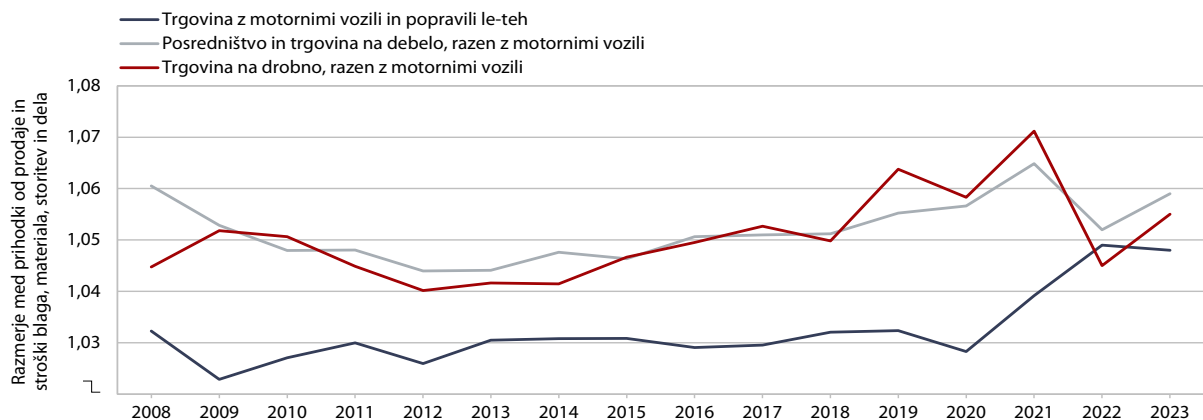
Slika 4: Leta 2023 so se ob rasti finančnih odhodkov finančni prihodki trgovskih družb zmanjšali, tako da se je izguba iz financiranja več kot potrojila

Vir podatkov: AJPES (2024), lastni izračuni.

Gospodarnost poslovanja in prihodek nad stroški trgovskih družb, ki sta se v letu 2022 močno poslabšala, sta se v letu 2023 izboljšala. Leta 2021 so se poslovni prihodki pod vplivom odboja pri trošenju gospodinjstev po epidemiji in rasti aktivnosti v dejavnostih, s katerimi je povezana trgovina na debelo, povečali bolj od poslovnih odhodkov, tako da sta se gospodarnost poslovanja in prihodek⁴ povprečne trgovske družbe močno povečala in bila najvišja po letu 2008. Rast poslovnih prihodkov je bila tudi v letu 2022 zelo visoka, a je bila generirana tudi pod vplivom visoke inflacije, ki je močno zvišala tudi poslovne odhodke. Posledično se je obremenjenost poslovnih prihodkov s stroški blaga, materiala in storitev, ki je bila leta 2021 s 85,3 % najnižja od leta 2008, povečala na 87,3 %, zmanjšal pa se je tudi prihodek povprečne trgovske družbe. Leta 2023 so se ob slabljenju gospodarske aktivnosti in zmanjšanju rasti zasebne potrošnje poslovni prihodki zmanjšali za 2,9 %, še nekoliko bolj, za 3,3 %, pa so se zmanjšali poslovni odhodki. Med njimi so se za 3,8 % zmanjšali stroški blaga, materiala in storitev, ki predstavljajo 90 % vseh poslovnih odhodkov. Ob rasti števila zaposlenih, dvigu minimalne in povprečne plače pa so bili za 11,2 % višji stroški dela. Ob takšnih gibanjih sta se povečala prihodek in gospodarnost poslovanja povprečne trgovske družbe. Prihodek in gospodarnost poslovanja sta se povečala pri družbah trgovine na drobno, kjer je prihodek ostal pod ravno pred epidemijo in trgovine na debelo, kjer je bil prihodek med višjimi v celotnem obdobju, pri družbah trgovine z motornimi vozili pa je ostal podoben kot v letu 2022, ko je bil sicer najvišji od leta 2008.

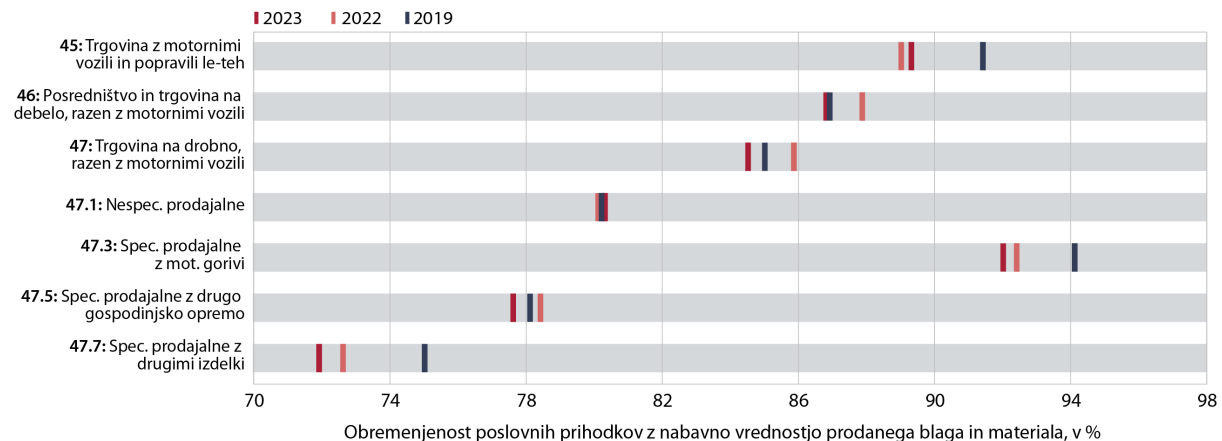
Slika 5: Presežek prihodkov od prodaje nad stroški blaga, materiala, storitev in dela se je leta 2023 povečal pri družbah trgovine na drobno in trgovine na debelo

Vir podatkov: AJPES (2024), lastni izračuni.

⁴ Prihodek je izračunan kot razmerje med prihodki od prodaje in stroški za nabavo blaga, materiala in storitev ter stroški dela.

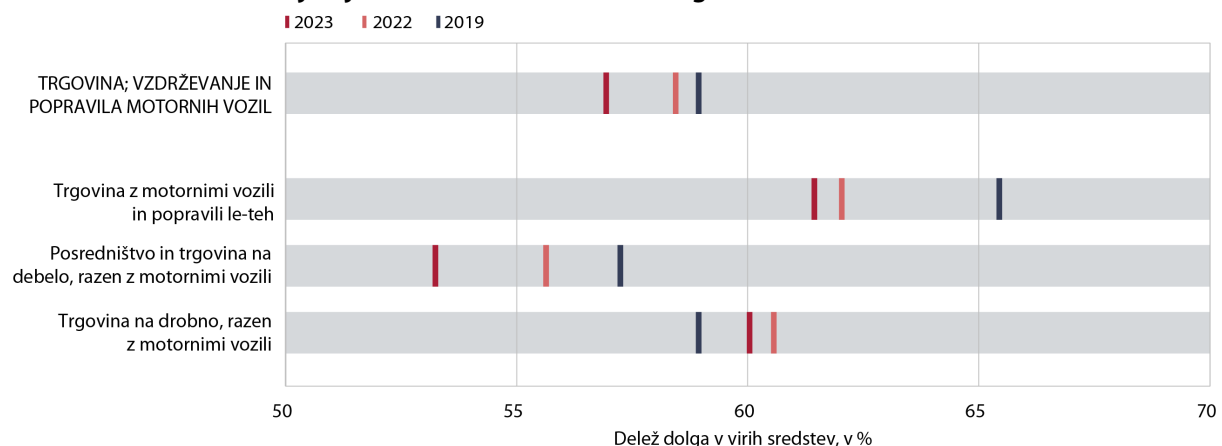
Slika 6: Obremenjenost poslovnih prihodkov s stroški blaga, materiala in storitev se je leta 2023 v večini trgovskih panog zmanjšala

Vir podatkov: AJPES (2024), lastni izračuni.

Zadolženost trgovinskih družb, ki se je v letu 2022 precej povečala, se je leta 2023 spet zmanjšala. Zadolženost, merjena z deležem dolga v virih sredstev, se je po prehodnem povečanju v letu 2022 lani spet zmanjšala in bila s 57 % najnižja od leta 2008. Družbe so zmanjšale svoje kratkoročne in dolgoročne obveznosti. Zadolženost so zmanjšale družbe vseh treh oddelkov, najbolj zadolžene med vsemi tremi panogami pa so ostale družbe v trgovini z motornimi vozili.

Slika 7: V letu 2023 so najbolj zadolžene ostale družbe v trgovini z motornimi vozili

Vir podatkov: AJPES (2024), lastni izračuni.

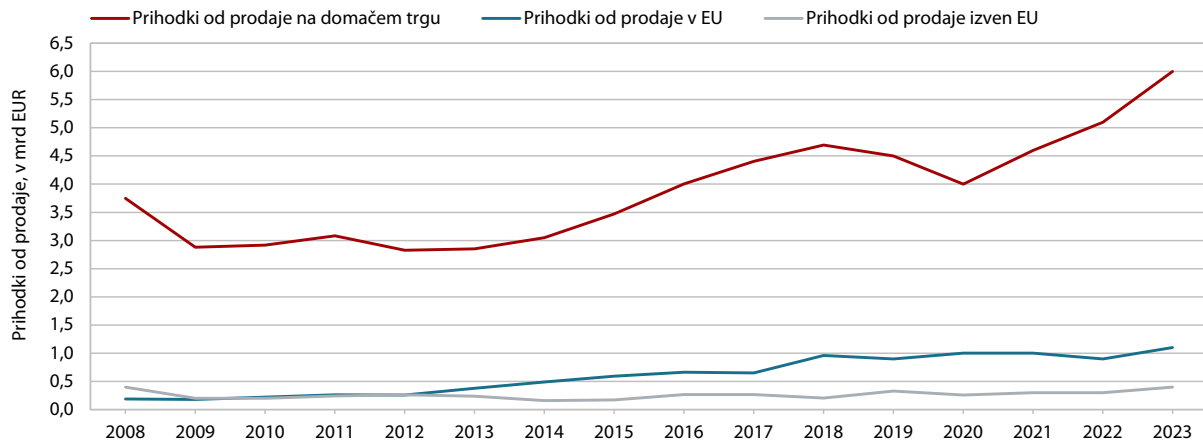
2.1 Trgovina z motornimi vozili in njihovimi popravili

Neto čisti dobiček poslovnega leta v družbah trgovine z motornimi vozili se je po zmanjšanju leta 2020 v naslednjih treh letih močnejše okrepil. Neto dobiček iz poslovanja, ki je bil leta 2022 enkrat večji kot leta 2019, se je leta 2023 povečal še za dobro desetino. Po tem ko se je v zadnjih letih močnejše okrepila prodaja rabljenih avtov, se je v letu 2023 okrepila tudi prodaja novih osebnih avtomobilov.⁵ Prodaja se je v obdobju 2021–2023 močno povečala na domačem trgu, kjer se je v letu 2020 tudi najbolj zmanjšala, tako da se je izvozna usmerjenost družb te panoge močno zmanjšala. Po poslabšanju v letu 2020 (ko so družbe poslovale z izgubo iz financiranja v višini 5,2 mio evrov) in močnem izboljšanju v letu 2021 (ko so družbe poslovale z dobičkom iz financiranja v višini 14,9 mio evrov), se je v letih 2022 in 2023 finančno poslovanje spet poslabšalo.

⁵ Po upadu v obdobju 2020–2022 se je prodaja novih osebnih avtomobilov v letu 2023 povečala za 5,4 %.

Družbe so tako leto 2023 zaključile z *neto finančno izgubo* v višini 3,5 mio evrov in *neto čistim dobičkom* poslovnega leta v višini 219,7 mio evrov (leta 2022 pa 196,7 mio evrov).

Slika 8: Prodaja družb v trgovini z motornimi vozili se je leta 2023 še okrepila na domačem trgu

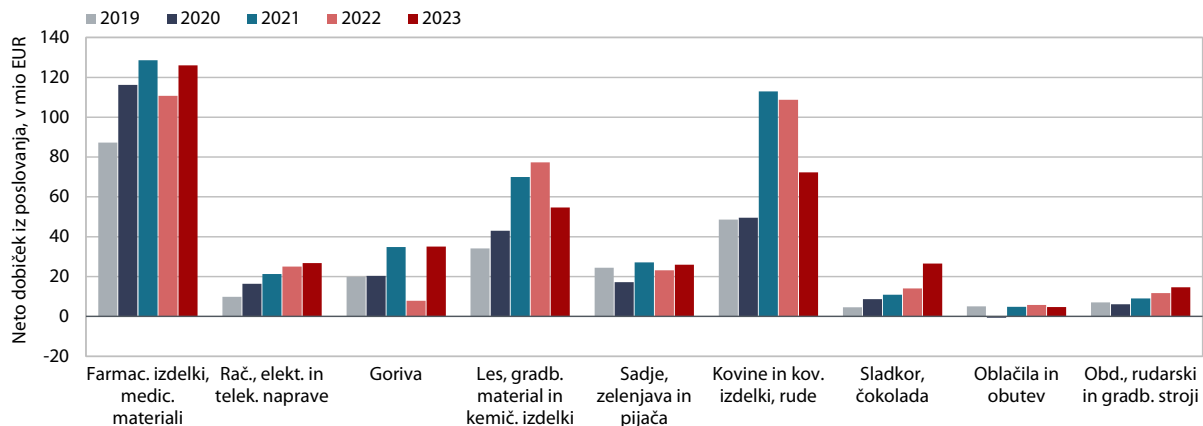
Vir podatkov: AJPES (2024), lastni izračuni.

2.2 Trgovina na debelo

V družbah trgovine na debelo se je neto čisti dobiček poslovnega leta, ki se je močno povečal med epidemijo in v 2022, lani nekoliko zmanjšal, kar je bila posledica slabšega finančnega poslovanja. *Neto dobiček iz poslovanja* družb oddelka posredništvo in trgovina na debelo, ki se je v letih 2012 in 2013 zmanjšal, se je v naslednjih letih do lani povečal na 891,2 mio evrov. Na povečanje je na začetku obdobja močno vplivalo prenehanje poslovanja večje družbe leta 2014⁶ in izboljševanje poslovnega rezultata zaradi povečanja prodaje v večini panog trgovine na debelo v letih 2015–2019, kar je bila posledica visoke proizvodne aktivnosti panog, povezanih s trgovino (predelovalne dejavnosti, promet, gradbeništvo), v letih 2017 in 2018 tudi povečanja prodaje primarnih proizvodov (goriva, kovine, rude), v letih 2017–2019 pa tudi farmacevtskih proizvodov, predvsem na trg EU. V prvem obdobju epidemije, v letih 2020–2021, se je nadaljevala visoka rast prodaje farmacevtskih izdelkov ter medicinskih potrebščin in materialov, kar je močno povečalo neto dobiček iz poslovanja te panoge, ki se je tudi v letu 2023 ohranil na zelo visoki ravni. Povečano prodajo in neto čisti dobiček iz poslovanja so od leta 2020 ustvarile tudi družbe, ki se ukvarjajo s prodajo računalniških naprav, od leta 2021 pa tudi družbe, ki prodajajo elektronske in telekomunikacijske naprave. V letu 2021 se je močno izboljšalo tudi poslovanje družb, ki se ukvarjajo s prodajo na debelo z gorivi, ki pa se je v letu 2022, v okolju visokih nabavnih cen in regulacije prodajnih cen, močno poslabšalo, leta 2023 pa ponovno izboljšalo. Močno rast so v letih 2021 in 2022 prav tako dosegle družbe, ki se ukvarjajo s prodajo lesa, gradbenega materiala, kovin, rud in kemičnih ter kovinskih izdelkov. Po tem ko se je poslovanje v prodaji pijače, sadja in zelenjave ter oblačil in obutve v letu 2020 zaradi večmesečnega zaprtja gostinskih in nastanitvenih obratov ter šol pa tudi prodajaln z oblačili in obutvijo med razglasitvijo epidemije močno poslabšalo, se je v naslednjih treh letih ponovno izboljšalo. Močnejše se je v letu 2023 izboljšalo tudi poslovanje družb, ki trgujejo s stroji, napravami in opremo, kar lahko vsaj delno povežemo z odpravljanjem posledic poplav, ki so dosegle Slovenijo lani avgusta. *Neto dobiček iz financiranja* se je po visokih vrednostih v prejšnjih dveh letih leta 2023 bistveno zmanjšal (s 27,5 na 1,9 mio evrov), tako da se je skupni *neto čisti dobiček* družb trgovine na debelo v letu 2023 zmanjšal za 3,7 % na 732,4 mio evrov.

⁶ Družba je še leto prej poslovala z visoko neto izgubo iz poslovanja zaradi odpisov vrednosti. Zdravo jedro te družbe, ki se je v letih do vključno 2013 ukvarjala s trgovino na debelo s kovinskimi proizvodi, inštalacijskim materialom in napravami za ogrevanje, se je v letu 2014 registriralo v dejavnosti trgovine na drobno v specializiranih prodajalnah z gradbenim materialom, kovinskimi izdelki, barvami in steklom.

Slika 9: Neto dobiček iz poslovanja v trgovini na debelo se je med epidemijo najbolj povečal pri prodaji farmacevtskih izdelkov in medicinskega materiala, v letih 2021 in 2022 pri prodaji primarnih proizvodov, v letu 2023 pa pri prodaji goriv, rudarskih in gradbenih strojev ter nekaterih živil

Vir podatkov: AJPES (2024), lastni izračuni.

2.3 Trgovina na drobno

Neto čisti dobiček v trgovini na drobno se je po skokovitem povečanju leta 2021 in močnem zmanjšanju v letu 2022 lani povečal za več kot petino, na kar je vplivalo predvsem povečanje neto dobička iz poslovanja. Po tem ko se je leta 2021 povečal za 459 % na 436,8 mio evrov in se leta 2022 zmanjšal za 40 % na 263,4 mio evrov, se je neto čisti dobiček leta 2023 povečal na 321,3 mio evrov. Na poslovanje celotne panoge najbolj vplivajo družbe dveh skupin, kjer je neto dobiček iz poslovanja v zadnjih treh letih najbolj nihal⁷ – trgovine na drobno v nespecializiranih prodajalnah (G 47.1) in trgovine na drobno v specializiranih prodajalnah z motornimi gorivi (G 47.3). V zadnjih štirih letih so na poslovanje celotnega oddelka močno vplivale tudi družbe manjših panog. Njihovo poslovanje se je v letu 2020, zaradi omejitev pri poslovanju, močno poslabšalo, v letih 2021 in 2022 oživelo, v letu 2023 pa spet poslabšalo. Gre predvsem za družbe trgovine na drobno v specializiranih prodajalnah z drugo gospodinjsko opremo (G 47.5), družbe trgovine na drobno v specializiranih prodajalnah z izdelki za kulturo, šport in zabavo (G 47.6) ter družbe trgovine na drobno v specializiranih prodajalnah z drugimi izdelki (G 47.7). Skupaj so družbe teh panog zaradi manjše prodaje v letu 2020 glede na 2019 zmanjšale svoj neto dobiček iz poslovanja za 85,2 mio evrov. Ob oživitvi poslovanja v naslednjih dveh letih se je do leta 2022 spet povečal za 115,3 mio evrov, v letu 2023 pa se je ob umiritvi rasti trošenja gospodinjstev zmanjšal za 26,5 mio evrov.

Poslovni rezultat v družbah trgovine na drobno v nespecializiranih prodajalnah se je, po občutnem izboljšanju v letu 2021, v naslednjih dveh letih precej poslabšal. Po neto čisti izgubi leta 2017 je celotna skupina, v kateri prevladujejo hipermarketi, marketi in diskonti (G 47.110), leto 2018 zaključila z *neto čistim dobičkom*⁸ v višini 57,8 mio evrov. Do leta 2020 se je ta precej zmanjšal (na 11,4 mio evrov), leta 2021 skokovito povečal na 207,1 mio evrov, do lani pa zmanjšal na 90,5 mio evrov. Zmanjšanje v letu 2020 je bilo predvsem posledica skoraj podvojene izgube iz financiranja⁹, ki se je v naslednjih treh letih precej zmanjšala (iz 101,4 mio evrov v letu 2019 na 48,2 mio evrov v letu 2023), na gibanje v letih 2021–2023 pa je najbolj vplival *neto dobiček*

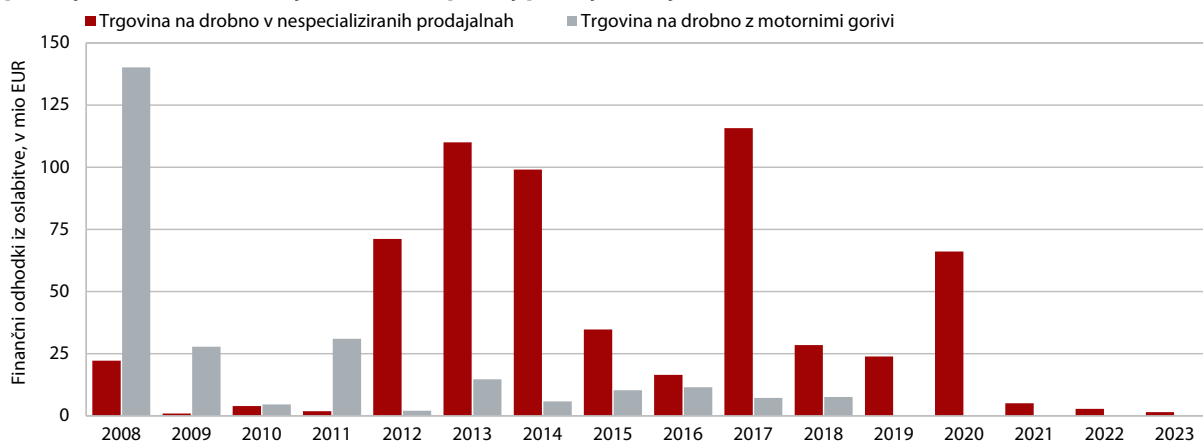
⁷ Leta 2021 se je skupaj povečal za 255 mio evrov, leta 2022 zmanjšal za 252,7 mio evrov in leta 2023 povečal za 161,4 mio evrov.

⁸ Na nihanja v uspešnosti poslovanja skupine so zelo vplivala predvsem nihanja v vrednosti oslabitev nepremičnin in opreme, ki so vplivala na finančno poslovanje, ter odpisi zaradi prevrednotenja finančnih naložb, ki so vplivali na višino poslovnih odhodkov in neto rezultat poslovanja. Zaradi visokega povečanja oslabitev nepremičnin ter opreme in odpisov zaradi prevrednotenja finančnih naložb večje družbe v tej panogi, je celotna skupina leto 2017 zaključila z visoko neto izgubo iz financiranja (medletno povišanje za 347,7 %). Ta se je v naslednjih dveh letih več kot prepolovila. Visoki odpisi vrednosti pa so vplivali na močno povišanje poslovnih odhodkov, zaradi katerih so družbe leto 2017 zaključile z neto izgubo iz poslovanja, ki se je leta 2018 prevesila v visok dobiček iz poslovanja.

⁹ Ki je nastala zaradi precej višjih finančnih odhodkov zaradi povečanja oslabitev.

iz poslovanja. Ta se je že v letu 2020, še bolj pa v letu 2021, močno povečal, na kar je vplivala povečana prodaja zaradi nabav zalog neživil in živil, ki so si jih ljudje naredili predvsem ob prvem valu epidemije in pred zaprtjem javnega življenja ter več prehranjevanja doma zaradi nedelovanja gostinskih obratov in dela ter šolanja na daljavo. Poleg večje prodaje v klasičnih trgovinah se je močno povečala tudi spletna prodaja. Po zelo ugodnem poslovnem letu 2021 so se leta 2022 in 2023 razmere poslovanja zaostriale. Višje nabavne cene so občutneje povečale višino najpomembnejše postavke poslovnih odhodkov trgovcev – stroškov blaga, materiala in storitev, ki pomenijo 83 % vseh poslovnih odhodkov. Ti so se v letu 2022 povečali za 11 %, v letu 2023 pa še za 9 %. Podobno se je povečala nabavna vrednost prodanega blaga in materiala (ki sicer vključuje večino, 85 %, vseh stroškov blaga, materiala in storitev), stroški porabljenega materiala, kamor spadajo tudi stroški energije, pa so bili leta 2022 večji za 29 %, leta 2023 pa še za 20 %. Ob povečanju stroškov dela za 7 % in 11 %, na kar je v obeh letih vplivala višja minimalna in povprečna plača, so se poslovni odhodki v letu 2022 povečali za 10 %, v letu 2023 pa še za 9 %. Po tem ko se je že leta 2022 rast potrošnje preusmerila k storitvam, nakupi hrane, pijače in nekaterih trajnih dobrin pa so bili racionalnejši, se je rast potrošnje gospodinjstev lani še umirila. Tako so bili poslovni prihodki oziroma čisti prihodki od prodaje predvsem na račun višjih cen v letih 2022 in 2023 medletno višji za 8 %, vendar je njihova rast zaostajala za rastjo poslovnih odhodkov, tako da se je dobiček iz poslovanja v letu 2022 zmanjšal za 36 % oz. za 108,2 mio evrov, leta 2023 pa še za 0,7 mio evrov.

Slika 10: Finančni odhodki iz oslabitev gospodarskih družb v trgovini na drobno v nespecializiranih prodajalnah so se v zadnjih treh letih precej precej zmanjšali

Vir podatkov: AJPES (2024), lastni izračuni.

Družbe trgovine na drobno v specializiranih prodajalnah z motornimi gorivi, ki so leta 2022 ustvarile le slabo desetino neto čistega dobička iz predhodnega leta, so lani močneje izboljšale poslovanje. Po doseženi najvišji vrednosti v letu 2018 se je *neto čisti dobiček* v letu 2019 zmanjšal za skoraj tretjino¹⁰, v letu 2020 pa se je predvsem zaradi manjše prodaje ob omejitvah gibanja in delovanja med epidemijo še več kot prepopolnil in bil s 41,6 mio evri najnižji po letu 2012. Ob povečanem povpraševanju in s tem večji prodaji proizvodov iz nafte ter tudi višjih cenah se je leta 2021 močno povečal in znašal 106,3 mio evrov. Poslovanje družb se je leta 2022 izrazito poslabšalo, na kar je vplivala tudi vladna regulacija cen goriv, električne energije in zemeljskega plina, ki je bila vzpostavljena zaradi visokih cen goriv in energentov ter naraščajoče inflacije. Tudi zaradi visokih nabavnih cen energentov so se poslovni odhodki v letu 2022 skoraj podvojili¹¹, poslovni prihodki pa so se povečali za 91 %. *Dobiček iz poslovanja* se je tako zmanjšal za 96 % na rekordno nizkih 5,4 mio evrov. Ob umirjanju nabavnih cen so se poslovni odhodki v letu 2023 zmanjšali za 30 %, kar je ob manjšem zmanjšanju poslovnih prihodkov povečalo dobiček iz poslovanja na 167,6 mio evrov. Ob nekoliko večji izgubi

¹⁰ Na to je vplivalo zmanjšanje neto dobička iz poslovanja (zaradi povečanja odpisov vrednosti oz. amortizacije dveh večjih družb v tej panogi) in poslovanje z neto izgubo iz financiranja.

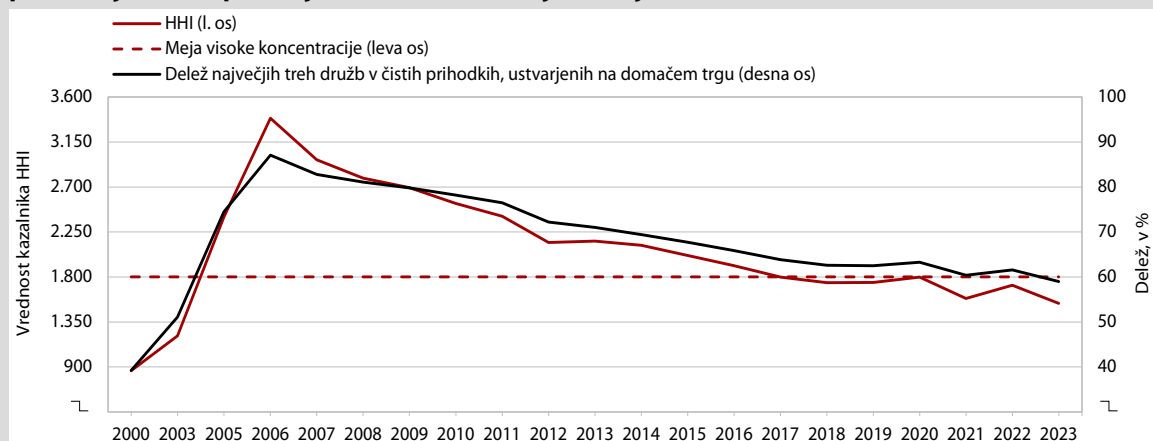
¹¹ Nabavna vrednost prodanega blaga se je povečala za 103,4 % na 8,7 mrd evrov.

iz financiranja kot v preteklem letu so družbe poslovno leto zaključile z neto čistim dobičkom v višini 135,4 mio evrov (v letu 2022 pa 8,7 mio evrov).

Okvir 1 : Koncentracija v nespecializiranih pretežno živilskih prodajalnah na drobno

Zmanjševanje koncentracije pretežno živilskih prodajal v Sloveniji, prisotno od leta 2007, se je po nihanjih med epidemijo v letu 2023 nadaljevalo. Za nespecializirane prodajalne, ki pretežno prodajajo živila (hipermarketi, marketi, diskonti ...) ¹², je bila po letu 2000 značilna krepitev koncentracije, ki je bila posledica propadanja manjših družb oz. njihovega povezovanja ali prevzemanja s strani večjih podjetij. Stopnja koncentracije, merjena s Hirschman-Herfindahlovim indeksom (HHI), je v tej panogi leta 2005 presegla mejo visoke koncentracije (1800). Potem ko je leta 2006 dosegla najvišjo vrednost (3387), se je v naslednjih letih zniževala in leta 2017 z vrednostjo 1798 prvič padla pod mejo visoke koncentracije (1800). Leta 2018 se je še nekoliko znižala in ostala podobna tudi v 2019. Zniževanje koncentracije je bilo predvsem posledica krepitve prodaje v diskontih, ki so na slovenski trg vstopili v letih 2005 in 2007. Ti so s širitvijo svojih poslovnih mrež in spreminjanjem nakupovalnih navad kupcev, do katerih je prišlo tudi zaradi gospodarske krize, v letu 2019 skupaj ustvarili 27,7 % celotnega prihodka od prodaje panoge na slovenskem trgu (leta 2007 6,5 %, v letu 2018 26,4 %). Delež največjih treh tradicionalnih družb v prihodu panoge se je tako v dobrem desetletju močno znižal (z 82,9 % leta 2007 na 61,1 % v letu 2019). Ob razmahu epidemije covid-19 v letu 2020 so se razmere močno spremenile. Delež prodaje v treh največjih tradicionalnih trgovinah v čistih prihodkih od prodaje panoge se je prvič po dolgih letih povečal (na 63,8 %), na kar so najverjetneje med drugim vplivale tudi večje možnosti dostopa do spletnih trgovin oz. dostave in večja razpredenost trgovin, kar je bilo predvsem pomembno v časih, ko je bilo gibanje omejeno na občine in/ali pokrajine, ter ob karanteni in obolevnosti. Delež se je nato v letu 2021, ob manj pogostih omejitvah gibanja, in nadalje še v letih 2022 in 2023 ponovno zmanjšal in padel pod 60 % (56 % v letu 2023). Ob tem se je delež diskontov povečeval in v letu 2023 znašal 34,8 %. Stopnja koncentracije, merjena s Hirschman-Herfindahlovim indeksom (HHI), je bila tako, po nihanju med epidemijo, leta 2023 z vrednostjo 1536 nižja kot leta 2019 in najnižja po letu 2005.

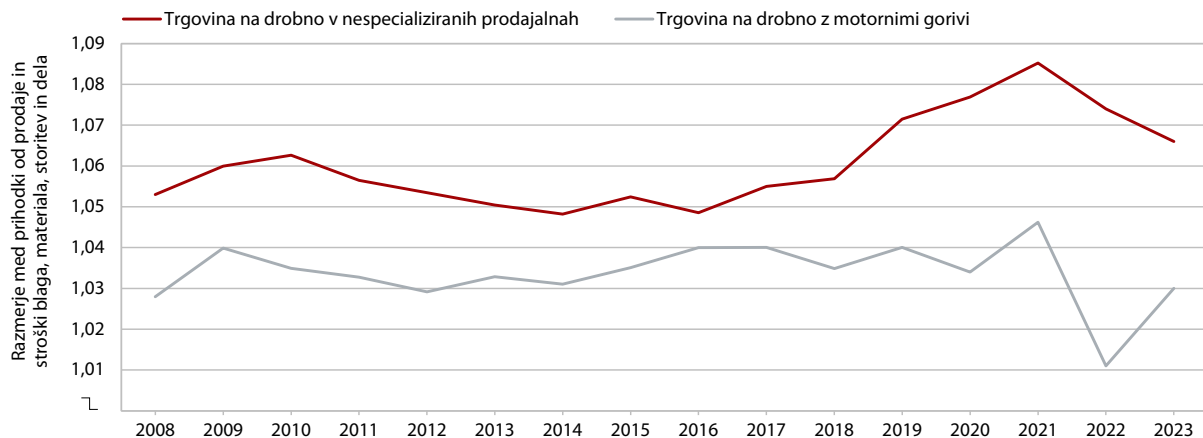
Slika 11: Koncentracija družb v nespecializiranih, pretežno živilskih, prodajalnah na drobno se je, po nihanjih med epidemijo, v letu 2023 nadalje zmanjšala

Vir podatkov: AJPES (2024), lastni izračuni. Opomba: HHI – Hirschman-Herfindahlov indeks koncentracije.

¹² Družbe, ki so po SKD registrirane v 47.110.

Slika 12: Presežek prihodkov od prodaje nad stroški blaga, materiala, storitev in dela v družbah trgovine na drobno v nespecializiranih prodajalnah ter trgovine na drobno z motornimi gorivi je v letu 2023 ostal nižji kot v rekordnem letu 2021

Vir podatkov: AJPES (2024), lastni izračuni.

Družbam trgovine na drobno v specializiranih prodajalnah z motornimi gorivi so se, po močnem upadu v predhodnem letu, v letu 2023 povečali tudi pribitki, a ostali, enako kot v družbah v nespecializiranih prodajalnah, pod najvišjimi vrednostmi iz leta 2021. Pri družbah obeh panog je bil pribitek, izračunan kot razmerje med prihodki od prodaje in stroški za nabavo blaga, materiala in storitev ter stroški dela, v letu 2021 najvišji v celotnem obdobju. Družbam trgovine na drobno v nespecializiranih prodajalnah, ki se jim je krepil po letu 2016, močnejše v letih 2020 in 2021, se je lani zmanjšal drugo leto zapored, a bil še vedno precej višji od pribitka pred letom 2019. Družbam v specializiranih prodajalnah z motornimi gorivi, ki se jim je po močnejši krepitvi v letu 2021 leta 2022 pribitek zmanjšal na najnižjo raven od leta 2008, pa se je lani okrepil, a bil še vedno razmeroma nizek.

3 Zaključek

Poslovanje gospodarskih družb trgovine ter vzdrževanja in popravil motornih vozil (G) so v zadnjih letih močno zaznamovali najprej epidemija ter nato energetska in splošna druginja. Trgovske gospodarske družbe so po letu 2013, ko so ustvarile nekaj izgube, v nadaljnjih letih poslovale pozitivno. Neto čisti dobiček se je po podvojitvi v letu 2021 leto kasneje nekoliko zmanjšal, v letu 2023 pa ponovno povečal, a bil nižji od rekordnega iz leta 2021. Tretje leto zapored se je nadaljevala rast dodane vrednosti, produktivnosti in dobička v družbah trgovine z motornimi vozili. Rast dodane vrednosti in produktivnosti se je nadaljevala tudi v družbah trgovine na debelo, ki pa so ob poslabšanju finančnega poslovanja leto 2023 zaključile s podobnim neto čistim dobičkom kot leta 2021. Poslovanje družb v trgovini na drobno se je, po enoletnem poslabšanju, v letu 2023 izboljšalo, a ni doseglo rezultatov iz leta 2021, ko se je pod vplivom visoke rasti trošenja gospodinjestev skokovito povečalo. Ob umiritvi rasti trošenja v razmerah druginje in povečane previdnosti gospodinjestev ter nadaljnji rasti nabavne vrednosti stroškov blaga, materiala in storitev, je bil neto čisti dobiček družb trgovine na drobno v nespecializiranih prodajalnah, v katerih prevladujejo hipermarketi, marketi in diskonti, po prepolovitvi v letu 2022 lani nižji še za skoraj petino. Omenjenim družbam se je v letu 2023 poslabšala tudi gospodarnost poslovanja, prav tako pa se je zmanjšal presežek prihodkov od prodaje nad stroški blaga, materiala, storitev in dela. Nasprotno se je po izrazitem (92 %) zmanjšanju neto čistega dobička v letu 2022, na kar so vplivale tudi visoke nabavne cene energentov ob vladni regulaciji cen goriv, električne energije in zemeljskega plina, poslovanje družb trgovine na drobno v specializiranih prodajalnah z motornimi gorivi v letu 2023 močnejše izboljšalo. Ob umirjanju nabavnih cen se je v letu 2023 neto čisti dobiček povečal na najvišjo vrednost celotnega opazovanega obdobja, izboljšala se je tudi gospodarnost poslovanja in povečal presežek prihodkov od prodaje nad stroški blaga, materiala, storitev in dela, ki pa je ostal precej nižji od doslej najvišjega iz leta 2019.

Literatura in viri

- AJPES.** (2024). Statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida za gospodarske družbe in samostojne podjetnike. Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.
- Koprivnikar Šušteršič, M.** (2023). Poslovanje trgovskih gospodarskih družb do leta 2022. Pridobljeno na spletni strani: <https://www.umar.gov.si/publikacije/kratke-analize/publikacija/poslovanje-trgovskih-gospodarskih-druz-b-do-leta-2022>
- Mercator.** (2013). Letno poročilo poslovnega sistema Mercator d.d. za leto 2012. Ljubljana: Mercator, d.d. Pridobljeno na spletni strani: <http://www.mercator.si>
- Mercator.** (2021). Letno poročilo poslovnega sistema Mercator d.d. za leto 2020. Ljubljana: Mercator, d.d. Pridobljeno na spletni strani: <http://www.mercator.si>
- Mercator.** (2022). Letno poročilo poslovnega sistema Mercator d. d. za leto 2021. Ljubljana: Mercator, d.d. Pridobljeno na spletni strani: <https://www.mercator-ip.si/letna-porocila/>
- MJU.** (2023). Odprti podatki Slovenije. Ljubljana: Ministrstvo za javno upravo. Pridobljeno na spletni strani: <https://podatki.gov.si/dataset/prvic-registrirana-vozila-po-mesecih>
- Petrol.** (2021). Letno poročilo skupine Petrol in družbe Petrol d.d. za leto 2020. Ljubljana: Petrol, d.d. Pridobljeno na spletni strani: <http://www.petrol.si>
- Petrol.** (2022). Letno poročilo skupine Petrol in družbe Petrol d. d. za leto 2021. Ljubljana: Petrol, d.d. Pridobljeno na spletni strani: <http://www.petrol.eu>
- Petrol.** (2023). letno-porocilo-petrol_2022.pdf. Pridobljeno na spletni strani: https://www.petrol.eu/binaries/content/assets/skupina-petrol-slo/2023/porocila/letno-porocilo-petrol_2022.pdf
- SURS.** (2024). Podatkovna baza. Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na spletni strani: <https://pxweb.stat.si/SiStatData>

Priloga:**Opredelitev kazalnikov, uporabljenih v analizi poslovanja gospodarskih družb**

KAZALNIKA VELIKOSTI

Sredstva na podjetje

001/število podjetij

Število zaposlenih na podjetje

188/število podjetij

KAZALNIK OPREMLJENOSTI DELA S SREDSTVI

Povprečna* sredstva na zaposlenega $((001_1 + 001_0)/2)/188$

KAZALNIK GOSPODARNOSTI

Gospodarnost poslovanja = poslovni prihodki/poslovni odhodki

(126/127)

KAZALNIKI DONOSNOSTI

Donosnost sredstev = neto čisti dobiček (izguba) obračunskega obdobja/povprečna* sredstva $(186-187)/((001_1 + 001_0)/2)$ **Donosnost prihodkov = neto čisti dobiček (izguba) obračunskega obdobja/celotni prihodki** $(186-187)/(126 + 153 + 178)$ **Donosnost kapitala = neto čisti dobiček (izguba) obračunskega obdobja/povprečni* kapital** $(186-187)/((056_1 + 056_0)/2)$

KAZALNIK PRODUKTIVNOSTI

Dodana vrednost na zaposlenega $(126-128-148)/188$

KAZALNIKA STROŠKOV DELA

Stroški dela na zaposlenega

(139/188)

Delež stroškov dela v dodani vrednosti $(139)/(126-128-148)$

KAZALNIKI FINANCIRANJA IN PLAČILNE SPOSOBNOSTI

Delež dolga (kratkoročne in dolgoročne finančne ter poslovne obveznosti, rezervacije in pasivne časovne razmejitev) v virih sredstev $((072 + 075 + 085 + 095)/055)$ **Delež kratkoročnih obveznosti (s pasivnimi časovnimi razmejitvami) v virih sredstev** $((085 + 095)/055)$ **Kapitalska pokritost dolgoročnih sredstev** $(056/002)$ **Dolgoročna pokritost dolgoročnih sredstev in zalog** $(056 + 072 + 075)/(002 + 034)$

KAZALNIK IZVOZNE USMERJENOSTI

Delež čistih prihodkov od prodaje na tujem trgu v celotnih čistih prihodkih od prodaje $(115 + 118)/110$

KAZALNIKA STRUKTURE SREDSTEV

Delež dolgoročnih sredstev v sredstvih $(002/001)$ **Delež proizvodjalnih strojev in naprav ter druge opreme in naprav v dolgoročnih sredstvih** $((013 + 014)/002)$

Opombi: Številke v formulah pomenijo ustrezno šifro AOP. * Pri izračunu povprečne vrednosti sredstev in kapitala se upošteva podatek o vrednosti sredstev/kapitala ob koncu tekočega in ob koncu preteklega leta za družbe, ki so poslovale v tekočem letu.